

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.9(477)

Бондаревська К.В.,кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки

та управління національним господарством,

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара***Оразмухаммедов М.С.,**

студент факультету економіки,

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара***Bondarevskia Kseniia,**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Economics

and Management of National Economy

*Oles Honchar, Dnipro National University***Orazmuhammedov Maksat,**

Student of the Faculty of Economics,

Oles Honchar Dnipro National University

ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Кашка М.Ю. Мхітарян С.Ю. Основні центри католицького паломницького туризму у світі. У статті рБондаревська К.В., Оразмухаммедов М.С. Тенденції зовнішньоторговельної політики України в умовах інтеграції до світового господарства. У статті висвітлено особливості зовнішньоторговельної політики України та напрями її реалізації. Охарактеризовано типи зовнішньоторговельної політики України та з'ясовано, що саме політика вільної торгівлі є найбільш ефективною для національної економіки. З огляду на аналіз динаміки результативних макроекономічних показників зовнішньої торгівлі України виявлені сучасні її тенденції. Досліджено їхній взаємозв'язок та ступінь впливу на зовнішньоторговельні орієнтири України. Визначено найбільш актуальні та значущі статті експорту України в 2018 році. Визначено певні закономірності зовнішньоторговельної політики України, зокрема виявлено, що деформація та незбалансованість товарної структури імпорту та експорту України свідчать про необхідність невідкладних кроків щодо формування цільової системи заходів зовнішньоторговельної політики України та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності. На підставі визначених тенденцій сформовано заходи щодо можливого вдосконалення зовнішньоторговельної політики України.

Ключові слова: зовнішньоторговельна політика, Україна, протекціонізм, вільна торгівля, експортно-імпортні операції, динаміка, експортний потенціал.

Бондаревская К.В., Оразмухаммедов М.С. Тенденции внешнейторговой политики Украины в условиях интеграции в мировое хозяйство. В статье рассмотрены особенности внешнейторговой политики Украины и направления ее реализации. Охарактеризованы типы внешнейторговой политики Украины и выяснено, что именно политика свободной торговли является более эффективной для национальной экономики. С учетом анализа динамики результативных макроекономических показателей внешней торговли Украины выявлены современные ее тенденции. Исследована их взаимосвязь и степень влияния на внешнеторговые ориентиры Украины. Определены наиболее актуальные и значимые статьи экспорта Украины в 2018 году. Выявлены определенные закономерности внешнейторговой политики Украины, в частности обнаружено, что деформация и несбалансированность товарной структуры импорта и экспорта Украины свидетельствуют о необходимости неотложных шагов по формированию целевой системы мер внешнеторговой политики Украины и стимулированию внешнеэкономической деятельности. На основании определенных тенденций сформированы меры по возможному совершенствованию внешнеторговой политики Украины.

Ключевые слова: внешнеторговая политика, Украина, протекционизм, свободная торговля, экспортно-импортные операции, динамика, экспортный потенциал.

Bondarevska Kseniia, Orazmuhammedov Maksat. Trends in Ukraine's foreign trade policy in the context of integration into the world economy. In the context of the globalization of the world economy, the country's foreign trade policy is an important instrument for realizing the national export potential and foreign economic strategies of Ukraine. In the article, special features of the foreign trade policy of Ukraine and the direct implementation of the reality are covered. It is determined that the results of all forms of world economic relations are realized through the foreign trade policy of Ukraine; the international exchange of services is actively developing. There is a growing and deepening of interregional and interstate relations that spread international economic integration and further deepen the international division of labor and the internationalization of economic life. The author characterizes the type of foreign trade policy of Ukraine that is explained by the very policy of effective trade, which is more effective for the national economy. Based on the analysis of the dynamics of the most effective macroeconomic indicators, the current Ukrainian tendencies have been manifested. It's completed the interchange and the step to the state's foreign trade enterprises of Ukraine. It is determined that the expansion of national export potential is an important vector of realization of Ukraine's foreign trade policy. It represents a certain volume of goods and services that the national economy is able to produce, involving its own and imported factors of production, and sell them in foreign markets with maximum efficiency. It is marked the most relevant and relevant statistics for the export of Ukraine in 2018. It is marked by the singing laws of foreign trade policy of Ukraine. It is revealed that due to the high level of openness of the Ukrainian economy and dependence of its exports on commodity prices in the world markets, it is advisable to diversify the commodity structure, namely: to increase the export of products with medium and high value added. It has been revealed that the deformation and unbalanced product structure of the import and export of Ukraine to inform about the need for unavailable calls from the whole system of Ukrainian politics and economic stimulation. On the most significant trends, the entry of the most powerful in Ukraine's most important foreign trade policies has been formed.

Key words: foreign trade policy, Ukraine, protectionism, free trade, export-import operations, dynamics, export potential.

Постановка проблеми. Поглиблення інтеграції України у світове господарство сприяє активізації її зовнішньоекономічних відносин та розширенню зовнішньоекономічних зв'язків. Диверсифікація географічного та структурного напрямів зовнішньоторговельних орієнтирів національної економіки України сприяють підвищенню рівня економічного розвитку. Але поява широкого спектру експортних можливостей за рахунок укладання довгострокових торговельних угод залежатиме від вираженої та дієвої зовнішньоторговельної політики України, що є актуальним напрямом наукового пошуку та ефективним засобом вирішення вже наявних проблем у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні проблеми розвитку зовнішньоторговельних відносин знайшли відображення у працях українських та зарубіжних учених. Зокрема, ці питання досліджують такі вчені, як: А.С. Філіпенко, Т.М. Циганкова, В.Р. Сіденко, В.Г. Андрійчук, Д.Г. Лук'яненко, В.С. Будкін, А.П. Румянцев тощо. Вивченню аспектів зовнішньоторговельної політики України, її напрямів та проблематики присвячено роботи таких науковців, як М.М. Коль, О.Р. Шумнегр, Л.М. Алавердян, С.П. Кулицький, Є.І. Іванов, А.А. Мазаракі, Н.Ю. Коровайченко, І.С. Фомін та ін. Науковці працювали над виявленням сучасних тенденцій та чинників розвитку зовнішньоторговельної політики України, обґрунтуванням можливостей зовнішньоекономічної діяльності та вивченням впливу зовнішньоекономічних зв'язків України на національну економіку.

Формулювання завдання дослідження. В умовах глобалізації світового господарства зовнішньоторговельна політика країни є важливим інструментом реалізації національного експортного потенціалу та зовнішньоекономічних стратегій України. Ефективно діюча зовнішньоторговельна політика країни не лише

створить плацдарм для реалізації зовнішньоекономічної діяльності національних суб'єктів господарювання, а й зміцнить позиції країни на світовому ринку та підвищить ефективність її зовнішньої торгівлі. Тому метою статті є дослідження тенденцій зовнішньоторговельної політики України в умовах інтеграції до світового господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна зовнішня торгівля відіграє досить визначальну роль у системі світового господарства і міжнародних економічних відносин. За її допомогою реалізуються результати всіх форм світогосподарських зв'язків; активно розвивається міжнародний обмін послугами; відбувається зростання і поглиблення міжрегіональних і міждержавних взаємозв'язків, які поширюють міжнародну економічну інтеграцію та сприяють подальшому поглибленню міжнародного розподілу праці й інтернаціоналізації господарського життя [3].

Основні цілі зовнішньоторговельної політики країни полягають у визначенні ступеня і способу включення країни до міжнародної торгівлі; реалізації експортно-імпортного потенціалу держави; забезпеченні країни необхідними ресурсами (сировиною, енергією тощо); зміні співвідношення експортних та імпортних цін [6].

Зовнішньоторговельна політика держави представлена двома основними типами, такими як протекціонізм та вільна торгівля. Україна у міжнародній торгівлі віддає перевагу політиці вільної торгівлі, але водночас вибірково проводить політику протекціонізму стосовно певних країн і груп товарів. Політика вільної торгівлі в Україні проявляється за допомогою укладання угод про вільну торгівлю [2].

Важливим вектором реалізації зовнішньоторговельної політики України є розширення національного експортного потенціалу, який являє собою певний обсяг товарів та послуг, які національна економіка спроможна виробити, залучаючи власні й імпортовані фактори

виробництва, і реалізувати їх на зовнішніх ринках із максимальною ефективністю. Він формує спроможність суб'єктів національної економіки забезпечувати конкурентоспроможність на міжнародних ринках вироблених ними товарів і послуг. Національна експортна стратегія здійснюється в межах підтримки експортно-орієнтованих галузей чи підприємств, а також включає розвиток експортного потенціалу з подальшою переорієнтацією його на високотехнологічні галузі і товари з максимально високою часткою доданої вартості [7].

Зовнішньополітичний курс України на європейську інтеграцію диверсифікує форми участі національних суб'єктів господарювання на світових ринках. Оцінка ефективності та результативності зовнішньоторговельної політики України здійснюється на підставі даних Державної служби статистики України в контексті аналізу динаміки зовнішньої торгівлі товарами України за 2014–2018 рр. (табл. 1).

За даними табл. 1, динаміка розвитку зовнішньої торгівлі товарами України за 2014–2018 рр. має нестійку тенденцію. Зростання експорту відбулося лише в 2017 та 2018 роках. Коефіцієнт покриття імпорту експортом оцінює ступінь збалансованості зовнішньої торгівлі, значення якого більше 100% лише у 2015 році вказує на те, що імпорт повністю забезпечується експортом, що створює позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами України.

За офіційною статистикою [1; 2], найбільш прибутковими статтями експорту у 2018 р. були:

- продукція АПК і харчової промисловості – 9,8 млрд. дол. (–0,6% порівняно з 2017 р.);
- продукція металургійного комплексу – 7,2 млрд. дол. (+30,1%);
- продукція машинобудування – 3,2 млрд. дол. (+14,9%);
- мінеральні продукти – 2,5 млрд. дол. (+7,4%);
- продукція хімічної промисловості – 1,5 млрд. дол. (+26,1%);
- деревина і паперова маса – 1,2 млрд. дол. (+29,5%);
- різні промислові товари – 852,9 млн. дол. (+20,3%);
- продукція легкої промисловості – 716,7 млн. дол. (+18,7% порівняно з 2017 р.).

Отже, структура експорту вказує на високий рівень сировинної орієнтації України і на незначний відсоток продуктів із високою доданою вартістю. В імпорті товарів до України найбільшу частку (31%) займають машини, обладнання і транспорт – 17,42 млрд. дол. від загального імпорту. На другому місці із часткою 24% знаходяться паливно-енергетичні продукти – 13,52 млрд. дол., на третьому – продукція хімічної промисловості – 18,6%, або 10,60 млрд. дол. [1; 2].

Тому у зв'язку з високим рівнем відкритості економіки України та залежності її експорту від сировинних цін на світових ринках доцільно здійснювати диверсифікацію товарної структури, а саме: нарощувати експорт продукції із середньою та високою доданою вартістю, тобто готової продукції шляхом зниження вивізного мита на певні групи товарів. Також необхідна орієнтація на імпортозаміщення паливно-енергетичних ресурсів, що зменшить залежність від сировинного імпорту та маніпулятивного впливу країн-експортерів [6; 8].

Тому у складних політико-економічних умовах, які переживає національна економіка України сьогодні, гостро окреслилися проблеми системного характеру, пов'язані із забезпеченням зовнішньоторговельної безпеки. В умовах сьогоденної доларизації національної економіки України високий рівень товарної концентрації експортно-імпортних операцій зумовлює чутливість економічної системи навіть до незначних коливань кон'юнктури зовнішніх ринків та зміни світових цін на них. Високий рівень імпортозалежності та значна технологічна відсталість виробничо-промислового комплексу України унеможливають стратегічне позиціонування вітчизняних виробників на зовнішніх ринках товарів та послуг згідно з національними інтересами [5].

Деформація та незбалансованість товарної структури імпорту та експорту України свідчать про необхідність невідкладних кроків щодо формування цільової системи заходів зовнішньоторговельної політики України та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності для подолання накопичених економічних проблем. Також аналіз сучасних міжнародних подій дає підстави припускати, що нині через зіткнення геоекономічних і геополітичних інтересів цілої низки потужних суб'єктів світової економіки є ймовірність певних змін у системі міжнародної торгівлі загалом.

З огляду на тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України вкрай необхідним є вдосконалення та розширення вже наявних заходів зовнішньоторговельної політики України, зокрема [2; 3; 4]:

- розширення асортименту експорту з високим рівнем доданої вартості та високим ступенем обробки товару;
- створення імпортозамінюючих виробництв, оскільки в Україні є власна виробнича база для виготовлення тих товарів, які імпортуються з-за кордону;
- удосконалення законодавчої бази та митно-тарифного механізму, що полегшить регулювання експортно-імпортних операцій;
- забезпечення функціонування механізмів кредитування і страхування експорту за участю держави, а також надання державних гарантійних зобов'язань щодо експортних кредитів;

Таблиця 1

Динаміка зміни зовнішньої торгівлі товарами України за 2014–2018 рр.

Показники	роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Зміна експорту у відсотках до попереднього року	-14,9	-29,3	-4,7	+19	+9,5
Імпорт у відсотках до попереднього року	-29,7	-31,1	+4,5	+26,5	+15,3
Коефіцієнт покриття експорт/імпорт,	0,99	1,6	0,93	0,87	0,83
Сальдо, млн. дол. США	-0,5	0,6	-2,9	-6,4	-9,9

Джерело: розраховано автором за даними [1]

– знаходження нових, більш вигідних за ціновим фактором ринків збуту та просування українських товарів на ринки Європейського Союзу.

Висновки з проведеного дослідження. Активна участь України у зовнішній торгівлі визначає необхідність формування цілісної системи заходів державного стимулювання експорту за рахунок створення в країні не тільки сприятливих економічних, організаційних, правових та інших умов для розвитку експортного потенціалу, а й механізмів надання державної фінансової, податкової, інформаційно-консультативної,

дипломатичної та інших видів допомоги національним експортерам. Удосконалення механізмів кредитування і страхування експорту за участю держави, надання при цьому державних гарантійних зобов'язань щодо експортних кредитів зможе покращити умови реалізації експортних можливостей національних суб'єктів господарювання України. І при цьому ефективно здійснення зовнішньоекономічної діяльності сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції і буде визначальним фактором економічного зростання економіки України загалом.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 16.12.2019).
2. Коль М.М., Шумнегра О.Р. Оцінка зовнішньоторговельної політики України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 24. Ч. 2. С. 83–89.
3. Алавердян Л.М., Романенко О.В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з іншими країнами світу // Електронний журнал «Ефективна економіка». 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005> (дата звернення 16.12.2019).
4. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи // Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 10. С. 39–52.
5. Іванов Є.І. Механізми вдосконалення зовнішньоторговельної політики України в умовах членства в СОТ // Економічний аналіз: зб. наук. 2015. Том 21. № 1. С. 45–49.
6. Структурна переорієнтація зовнішньої торгівлі у системі факторів економічного зростання: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.А. Мазаракі. К.: КНТЕУ, 2011. 651 с.
7. Фомін І.С. Національна зовнішньоекономічна політика в контексті міжнародних зобов'язань України // Економіка і управління. 2012. № 1. С. 19–24.
8. Коровайченко Н. Антикризова зовнішньоторговельна політика України // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 5. С. 16–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_5_4 (дата звернення 16.12.2019).

References:

1. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 16 December 2019)
2. Kol M., Shumnyehra O. (2019) Otsinkazovnishnotorhovelnoyi polityky Ukrayiny [Assessment of Ukraine's foreign trade policy]. Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Vol. 24(2). pp. 83–89.
3. Alaverdyan L.M., Romanenko O.V. (2019) Suchasni realiyyi ta perspektyvy rozvytku zovnishnoyi torhivli Ukrayiny z inshymy krainamy svitu [Modern realities and prospects of development of foreign trade of Ukraine with other countries of the world]. Effective Economics Online Journal. Vol. 4. available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005> (accessed 16 December 2019).
4. Kulyts'kyj S. (2018), Zovnishnya torhivlya Ukrayiny: stan, problemy y perspektyvy. [Foreign Trade of Ukraine: state, problems and prospects], Ukraina: podii, fakty, komentari, vol. 10, pp. 39–52.
5. Ivanov Ye.I. (2015) Mekhanizmy vdoskonalennya zovnishnotorhovelnoyi polityky Ukrayiny v umovakh chlenstva v SOT [Mechanisms of improvement of Ukraine's foreign trade policy in terms of WTO membership]. Economic analysis: Coll. Sciences. T. 21. Vol. 1. pp. 45–49.
6. Structural reorientation of foreign trade in the system of factors of economic growth: monograph (2011) / by total. ed. Doctor of Economics. of sciences, prof. A.A. Mazarak. 651 p.
7. Fomin I.S. (2012) Natsionalna zovnishnoekonomichna polityka v konteksti mizhnarodnykh zobov'язan Ukrayiny [National Foreign Economic Policy in the Context of Ukraine's International Obligations]. Economics and Management. Vol. 1. pp. 19–24.
8. Korovaychenko N. (2016) Antykryzova zovnishnotorhovelna polityka Ukrayiny [Anti-crisis foreign trade policy of Ukraine]. Foreign Trade: Economics, Finance, Law. Vol. 5. pp. 16–26. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_5_4 (accessed 16 December 2019).